

Ілля ПАРШИН

## ЧИ БУЛО ПАПСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО ДО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА ПОЧАТКУ XIV СТОЛІТТЯ?

Історія Галицько-Волинської держави часів короля Юрія Львовича (1252–1257–1308) відома й досліджена мало. Це пов'язано насамперед із браком джерел з переказами принаймні про політичні події початку XIV ст. Уже понад століття зберігає актуальність загальновідомий вираз Михайла Грушевського про *“кімерійську пітьму”*<sup>1</sup>, що спадає на історію цих земель із завершенням викладу подій у т. зв. Галицько-Волинському літописі (третьій частині Іпатіївського літописного зведення). *“Пітьма”* ця настільки густа, що чимало дослідників відмовляються продовжувати наукові пошуки, констатуючи, як свого часу зробив відомий російський автор Володимир Пашуто, необхідність віднайдення додаткових свідчень: *“Розгляд подальшої історії цієї території вимагає залучення іншого кола джерел і ставить перед дослідником абсолютно інші джерелознавчі завдання”*<sup>2</sup>.

Безумовно, йдеться про використання, зокрема, латиномовних та німецькомовних хронік, на сторінках яких мали би зберегтися відомості про велику державу, один із впливових політичних центрів тогочасної Центрально-Східної Європи. Відповідні студії велися неодноразово і це дало змогу віднайти відповіді на чимало важливих питань. На нашу думку, найкращі наукові роботи із зазначеної проблематики написали Михайло Грушевський<sup>3</sup>, Ярослав Ісаєвич<sup>4</sup> та Леонтій Войтович<sup>5</sup>. Проте залучення додаткових джерел, безумовно, продовжуватиметься. Ця розвідка заснована на аналізі як знаних у літературі, так і досі не використаних пам'яток, безпосередньо дотичних до часів короля Юрія Львовича.

Відомі латиномовні наративні джерела зі звітками про діяльність цього володаря згадують його на початку XIV ст., коли він уже був самостійним правителем об'єднаної Галицько-Волинської держави, очевидно, з

<sup>1</sup> Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ, 1993. – Т. 3. – С. 108.

<sup>2</sup> Пашуто В. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. – Москва, 1950. – С. 302.

<sup>3</sup> Грушевський М. Історія... – С. 108–115.

<sup>4</sup> Ісаєвич Д. Галицко-волыньское княжество в конце XIII – начале XIV в. // Древ-

нейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования, 1987 г. – Москва, 1989. – С. 71–77.

<sup>5</sup> Войтович Л. Юрій Львович і його політика // Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького (Історичні та культурологічні студії. – Т. 3). – Львів, 2001. – С. 70–78.

титолом “короля Русі та князя Володимирії (Волині)”, відомим з його печатки<sup>6</sup>. Прийняття королівського титулу підштовхує істориків до обговорення церковної політики, втім унійних переговорів з апостольським престолом. Доказом таких контактів уже тривалий час вважається одинокий запис польського хроніста Яна Длугоша (1415–1480) під 1309 р.:

“Clemens Papa quintus ad... Ruthenorum regem nuntiis insignibus missis, hortatur et requirit eum, ut iuxta pollicitationem suam per nuntios et litteras factam, ad obedientiam et unionem ecclesiae Romanae venire non negligat. Qui nuntios apostolicos vacuos remittens, in schismate inveterato perseveravit, et graecorum errorem potioem duxit catholica puritate”<sup>7</sup>.

Ім'я володаря, як вказав редактор видання Олександр Пшездзецький у примітці до опублікованого тексту, було затерте в усіх відомих списках праці польського хроніста<sup>8</sup>, однак дослідники не сумніваються, що йдеться саме про Юрія Львовича<sup>9</sup>. Тільки дата його зустрічі з папським посольством, очевидно, записана невірно, бо, згідно зі свідченнями того ж Я. Длугоша, король помер ще за рік до того:

“Quintodecimo Kalendas Aprilis ducissa Eufemia, fili Kazimiri ducis et consors Georgiae Russiae ducis, absumpta est: quam vir suus dux Russiae Georgius secutus, vicessima prima Aprilis obiit; qui cum in die beati Georgii natus, baptisatus et nomen sum sortitus foret, etiam in die suo rebus absumptus est humanis. Vir industrius et liberalis, et in religiosos munificus: sub cuius regimine Russiae et pacis pulchritudine et divitiarum amplitudine inclita habebatur”<sup>10</sup>.

Джерело цієї звістки не відоме<sup>11</sup>. Незважаючи на те, що перша докладно датована згадка про наступників короля, князів Андрія та Лева Юрійовичів належить тільки до 1315 р.<sup>12</sup>, дослідники загалом з довірою ставляться до цього повідомлення, уточнюючи хіба часовий проміжок 21–24 квітня<sup>13</sup>.

<sup>6</sup> Лаппо-Данилевский А. С. Печати последних галицко-володимирских князей и их советников // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси. – Санкт-Петербург, 1907. – С. 241.

<sup>7</sup> “Папа Климент V до... короля Русі послів поважних відправляючи, нагадує і закликає його, щоби обіцянку свою через послів та листи висловлену, до підлеглих і єднання з Римською Церквою іти, не забув. Тих послів ні з чим відіславши, [король] у схизмі застарілій залишився, і греків помилку визнав кращою від католицької чистоти” (переклад – І. П.): Joannis Długosz senioris canonici Cracoviensis Opera omnia / Ed. A. Przewdzicki. – Kraków, 1876. – Т. 3. – Р. 43.

<sup>8</sup> Joannis Długosz senioris canonici Cracoviensis Opera omnia. – Not. 2.

<sup>9</sup> Грушевський М. Історія... – С. 113–114.

<sup>10</sup> “Дня сімнадцятого березня [1308 р.]

княгиня Євфимія, донька Казимира князя і дружина Георгія, князя Русі, померла: той чоловік її, князь Русі Георгій, двадцять першого квітня помер; який у день святого Георгія народжений, охрещений і [на честь його] іменований, того самого дня відійшов із нашого світу. Муж діяльний і благородний, і до духовенства щедрий: під його правлінням Русь і мирним блаженством, і багатствами слава була” (переклад – І. П.): Joannis Długosz senioris canonici Cracoviensis Opera omnia. – Р. 39.

<sup>11</sup> Semkowicz A. Krytyczny rozbiór “Dziejów polskich” Jana Długosza do roku 1384. – Kraków, 1887. – S. 333.

<sup>12</sup> Codex diplomaticus Majoris Poloniae / Wydał I. Zakrzewski. – Poznaniae, 1878. – Т. 2. – Nr. 976.

<sup>13</sup> Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich. – Poznań; Wrocław, 2002. – S. 204, 217; Войтович Л. В.

Враховуючи особливості політичної ситуації, нібито є підстави твердити, що переговори короля Юрія Львовича з апостольським престолом відновилися, до того ж, як видається, мали бути безпосередньо пов'язані з утворенням 1303 р. Галицької митрополії.

Очевидно, плани створення такого окремого релігійного центру у Галичці активно обговорювалися ще за часів князя Лева Даниловича (1225-1228–1299-1301)<sup>14</sup>. Однак успішне їх завершення припадає, на перший погляд, на далеко не найсприятливіший для цього момент – часи патріарха Атанасія I (1230–1309), який вельми неохоче йшов на дроблення Київської митрополії. На думку дослідника церковного життя Миколи Чубатого, для короля Юрія Львовича переговори з папськими посланцями були додатковим аргументом у справі швидшого створення окремої Галицької митрополії. Погрожуючи константинопольським владикам унією з Римом і, можливо, отримавши королівську корону з рук папи, руський правитель досяг мети, однак скоро він був змушений знову вдатися до цієї тактики. До активніших дипломатичних контактів із папською столицею король мав би повернутися у 1307–1308 рр., після того, як 1305 р. помер перший галицький митрополит Нифонт, а його наступник, Петро Ратенський (бл. 1260–1326), був висвячений уже на київського митрополита<sup>15</sup>. Значення галицького церковного осередку, отже, зменшилося<sup>16</sup>, що, закономірно, не входило до планів короля. Щоправда, елементи напруженої політичної боротьби, якщо вона і велася, залишилися невідомими, адже Я. Длугош не став вдаватися до її подробиць.

З інших джерел, дотичних до руської місії римських нунціїв, можна тільки встановити, що Миколай та Гентілій, папські легати в Угорщині на початку XIV ст., до свого титулу додавали також Галицьку землю і Волинь (“Galatiae et Lodomeriae”)<sup>17</sup>, окреслюючи на такий спосіб межі наданої їм юрисдикції. Останній у 1309 р. навіть заборонив “схизматику” взяти за дружину католичку<sup>18</sup>, у чому можна би вбачати певну реакцію на провал переговорів з руськими володарями. Однак власне доказом це вважати все одно не можна. Адже не виключено, що віднесення Галицької землі й Волині до територій, підвладних юрисдикції легатів, відбулося з оглядом на титул угорських королів, які ще від кінця XII ст. іменували себе також королями Галіції (вперше у грамоті 1189 р.<sup>19</sup>), а згодом – Галіції і Волині. До того ж,

Княжа доба на Русі: портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 506.

<sup>14</sup> Коструба Т. Юрій чи Лев? Хто оснував Галицьку Митрополію? // Його ж. Нариси з церковної історії України X–XIII ст. Вид. 2. – Торонто, 1955. – С. 110–113.

<sup>15</sup> Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. – Рим; Нью-Йорк, 1965. – Т. 1: Від початку до 1353 р. – С. 665–667.

<sup>16</sup> Скочиляс І. Галицька митрополія XIV – першої половини XV ст.: особливості еkleзіального, правового та суспільного статусу // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2011. – Вип. 4. – С. 263–267.

<sup>17</sup> Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae / Opera J. Em-ler. – Praegae, 1882. – Pars 2: Annorum 1253–1310. – P. 810; Codex diplomaticus Hungariae / Studio et opera G. Fejér. – Buda-dae, 1850. – T. 6, Vol. 2. – P. 308–311.

<sup>18</sup> Abraham W. Powstanie organizacji Kościoła łacińskiego na Rusi. – Lwów, 1904. – T. 1. – S. 172.

<sup>19</sup> Войтович Л. Королівство Русі: реальність і міфи // Дорогочинь 1253: Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди 755-ї річниці коронації Данила Романовича. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 4.

інших слідів діяльності Миколая і Гентілія у королівстві Русі серед документів папської курії не віднайдено.

Проти самої ймовірності візиту папських посланців до короля Юрія Львовича (а, отже, і правдивості записів Я. Длугоша) свого часу рішуче виступив Володимир Мацяк. Його скепсис був пов'язаний насамперед зі складним політичним становищем римських архиєреїв, їх перебуванням в "Авіньйонському полоні"<sup>20</sup>. Зазначимо, що подібна обставина не завадила папі Іоанну ХХІІ (1249–1334) закликати руських князів (можливо, Андрія та Лева Юрійовичів) до релігійного єднання з римським престолом у 1317 р.<sup>21</sup>, а 1327 р. сподіватися на досягнення компромісу у цьому питанні зі спадкоємцем Романовичів Юрієм Болеславом Тройденовичем<sup>22</sup> (у папській грамоті князя помилково іменовано "Рориславом" – на цю невідповідність вказав ще М. Грушевський<sup>23</sup>). Окрім того, варто відзначити досить несподіване нібито підтвердження переказу Я. Длугоша на сторінках ще одного джерела – маловідомої хроніки бельгійця Корнелія із Зандфліта:

"Anno 1308. ... Idem papa regi Russiae misit fraters de ordine Praedicatorum et Minorum, ut eum in fide catholica instruerent, prout ipse per suos solemnes postulaverat oratores, a quo cum condigno honore recepti sunt, sed suus intentus non est subsecutus, quia rex metu matris et fratris nihil audebat attentare circa fidem Christianam suscipiendam"<sup>24</sup>.

Цікаве і доволі неоднозначне повідомлення належить, як вже вказувалося, хроністу Корленію, уродженцю невеличкого бельгійського містечка Зандфліт, яке сьогодні є адміністративною частиною Антверпена. Докладніших відомостей про самого автора не збереглося. Він належав до бенедиктинців, а вся його духовна кар'єра тісно пов'язана з Бельгією. До 1430 р. він став ченцем абатства святого Жака в Льежі, у 1444 р. посів посаду настоятеля монастиря святого Леонарда (Зутлеув), а після 1447 р. декана абатства в містечку Ставело. "Хроніка" Корнелія із Зандфліта з описом подій 1230–1461 рр. (останній рік прийнято вважати датою смерті автора) збереглася у списку XV ст.<sup>25</sup> й опублікована лише один раз у цитованому виданні XVIII ст.

Наведений фрагмент має чимало подібного зі свідченням Я. Длугоша. Йдеться насамперед про ініціативу неназваного короля, який нібито сам

<sup>20</sup> Мацяк В. Галицько-Волинська держава 1290–1340 у нових дослідах: Огляд історіографії та проблематики. – Августбург, 1948. – С. 16.

<sup>21</sup> Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ucrainae Illustrantia (1075–1953) / Ed. A. G. Welykyj. – Romae, 1953. – Vol. 1. – Nr. 36.

<sup>22</sup> Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae / Ed. A. Theiner. – Romae, 1860. – T. 1. – Nr. 383.

<sup>23</sup> Грушевський М. Історія... – С. 530.

<sup>24</sup> "Року 1308. ... Той папа [Климент V] до короля Русі відрядив братів домініканців і францисканців, щоби [вони] його до

віри католицької залучили, як сам [король Русі] прохав через своїх урочистих посланців; він прийняв [послів] з великою честю, однак своїх намірів не дотримав, тому що за застереженням матері та брата не наважився пробувати віру християнську підтримати" (переклад – І. П.): Corneliū Zantfliet Chronicon // Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium, amplissima collectio / Studio et opera E. Martène et U. Durant. – Parisiis, 1729. – T. 5. – Col. 157.

<sup>25</sup> Balau S. Les Sources de L'histoire de Liège au Moyen Age. Étude critique. – Bruxelles, 1903. – P. 605–606.

просив відрядити до Русі папське посольство, а також про результат переговорів – відмову від прийняття унії. Як видно з тексту, бельгійський автор додав супроти відомостей Я. Длугоша також декілька суттєвих уточнень. Перше, на що варто звернути увагу, – це датування самої події 1308 р., що підтверджує головну мету нунціїв – зустріч з королем Юрієм Львовичем. Корнелій відзначив також урочисте прийняття при руському дворі представників жебручих орденів, які, можливо, склали більшість серед згаданих посланців. Проте останні рядки повідомлення виглядають доволі суперечливими.

Король Юрій Львович, як відомо, не мав рідних братів, а його мати, угорська принцеса Констанція Арпадівна, померла – прийнято вважати – ще близько 1288 р.<sup>26</sup>. Хоча сама дата доволі умовна, все ж, вельми сумнівно, аби княгиня могла реально впливати на прийняття важливих державних рішень на початку XIV ст. З джерел не відомо також нічого про іншу можливу дружину князя Лева Даниловича, яка могла б пережити його й у 1308 р., відповідно, називатися матір'ю короля Юрія. Зафіксована за новіших часів усна традиція вказує, що князь Лев після смерті Констанції не одружувався, на старості літ прийняв постриг і скінчив життя у монастирі<sup>27</sup>. На підставі цього можна стверджувати, що папське посольство 1308 р. із королем Юрієм Львовичем так і не зустрілося.

Подібний казус, здавалося, можна б вирішити, вдавшись до версифікації. У Галицько-Волинській державі монахів жебручих орденів з місії Климента V могли прийняти брати Андрій і Лев. Обидва князі на той момент уже були повнолітніми: припущення польських дослідників, що опікуном Юрійовичів був Владислав Локетек (1260-1261-1333)<sup>28</sup>, виглядають не надто переконливими й слушно піддані критиці<sup>29</sup>. До того ж, з наведеного фрагмента хроніки Я. Длугоша видно, що мати руських князів Євфимія, донька куявського князя Казимира Конрадовича, померла раніше, ніж її чоловік, тому регенткою при синах бути не могла. Отже, римська делегація мала би прийти ще за її життя, тобто до 18 березня 1308 р. Сам Юрій Львович на той момент міг брати участь у боротьбі за угорську спадщину – на початку 1308 р. герцога Баварії й короля Угорщини Отто III (1261-1312) визволено з полону за підтримки руського володаря<sup>30</sup>. Король Русі, зрештою, міг бути важкохворим або пораненим, адже відомості про військові дії руських дружин проти західних сусідів на початку XIV ст. – винятково поодинокі<sup>31</sup>, а проти ординців – відсутні зовсім. Хоча, як розповідають східні джерела,

<sup>26</sup> Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów... – S. 114.

<sup>27</sup> Войтович Л. Князь Лев Данилович (Славетні постаті Середньовіччя. – Вип. 2). – Львів, 2012. – С. 163-164.

<sup>28</sup> Abraham W. Powstanie organizacyi... – S. 173-174; Włodarski B. Polska i Rus 1194-1340. – Warszawa, 1966. – S. 238.

<sup>29</sup> Грушевський М. Історія... – С. 114-115.

<sup>30</sup> Ottokars Österreichische Reimchronik / Hrsg. J. Seemüller // Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken. – Hannoverae, 1890. – T. 5, Bd. 2. – P. 1154-1155; Annales Osterreichenses / Ed. W. Wattenbach // Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum Sectio (далі – MGH SS). – Hannoverae, 1925. – T. 17. – P. 555.

<sup>31</sup> Войтович Л. Юрій Львович... – С. 73-74.

монголам орієнтовно власне в цей час вдалося закріпитися на Поділлі, звідкіля вони провадили грабіжницькі напади на сусідні землі<sup>32</sup>.

На перший погляд, наведена гіпотетична конструкція не суперечить текстові джерела і дає змогу підтвердити перебування римських посланців у Галицько-Волинській державі 1308 р. Адже цей факт засвідчили два хроністи, які працювали незалежно один від одного орієнтовно у той самий час. Дослідники тексту польської пам'ятки стверджують, що на 1461 р., коли помер Корнелій, вже існував принаймні чорновий варіант праці Я. Длугоша<sup>33</sup>. Проте аналіз обох коротких повідомлень виявив їх повну невідповідність історичним подіям.

Ахіллесовою п'ятою версією про візит нунціїв до короля Юрія Львовича (або ж його синів) 1308 р. є те, що ці повідомлення не належать сучасникам подій, а переписані з давніших хронік. Тому цитовані перекази польського та бельгійського авторів повинні мати надійне підґрунтя, дослідження якого й показало, врешті-решт, серйозне викривлення справжнього перебігу подій.

Свого часу М. Грушевський допускав ймовірність існування папської булли, з якої Я. Длугош міг би запозичити необхідні відомості<sup>34</sup>. Однак тривалі пошуки успіху не принесли й останнє критичне видання твору визначного пізньосередньовічного польського автора супроводжує вказівка на невизначеність першоджерела цього переказу<sup>35</sup>. Спробуємо зіставити повідомлення 1309 р. у Я. Длугоша і звістку, яку подав один з продовжувачів "Нової церковної історії" Бартоломео Фіадоні (Птолемей з Лукки):

"Eodem anno misit nuntios ad regem Rasiae, qui ad obedientiam Romanae ecclesiae promiserat se venturum... Videns autem tractatus non procedere papales nuntios vacuos remisit"<sup>36</sup>.

Це повідомлення належить швейцарцю Генріху з Діссенгофена (1300–1303–1376)<sup>37</sup>, який у 1330–1338 рр. працював із папською документацією в Авіньйоні, де також ознайомився з "Новою церковною історією" Б. Фіадоні. Швейцарець переробив деякі пасажи викладу та доповнив текст новими подробицями, серед яких зауважено й повідомлення про візит папських посланців до короля Рашки (Сербії), яким на той час був Стефан Урош II

<sup>32</sup> Дашкевич Я. Степові держави на Поділлі та в Західному Причорномор'ї як проблема історії України XIV ст. // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 2006. – Вип. 10. – С. 113.

<sup>33</sup> Клосс Б. М. Кодикологическое исследование автографа Яна Длугоша // Шавелева Н. И. Древняя Русь в "Польской истории" Яна Длугоша (книги I–IV): Текст, перевод, комментарии / Под редакцией и с дополнениями А. В. Назаренко, Б. М. Клосса. – Москва, 2004. – С. 29.

<sup>34</sup> Грушевський М. Історія... – С. 113–114.

<sup>35</sup> Jana Długosza Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego. – Warszawa, 1975. – Ks. 9. – S. 69, przyp. 5.

<sup>36</sup> "Того року [1309 папа Климент V] відрядив посланців до короля Рашки, який до єдності з Римською Церквою обіцявся прийти... Побачивши, що, однак, угода далі не просувається, [король Рашки] папських нунціїв ні з чим відіслав" (переклад – І. П.): *Tholomeus Lucensis. Historia ecclesiastica nova (Fortsetzung des Heinrich von Diessenhofen in der Handschrift M) / Hrsg. O. Clavuot // MGH. SS. – Hannoverae, 2009. – Т. 39. – Р. 692.*

<sup>37</sup> Коротку біографічну довідку див.: *Krüger S. Diessenhofen, Heinrich Truchseß von // Neue Deutsche Biographie. – Berlin, 1957. – Bd. 3. – S. 662–663.*

Мілутін (1253–1321). Ймовірно, посольство вело переговори про його участь у війні за реставрацію Латинської імперії, що мала розпочатися під проводом французького принца Карла Валуа (1270–1325)<sup>38</sup>.

Навіть поверхового погляду на цитовану звістку достатньо, аби побачити її спорідненість з повідомленням польського хроніста про прибуття римського посольства до Галицько-Волинської держави 1309 р. Тут тільки додано невеличкий фрагмент про короля Русі, який нібито *“у схизмі застарілій залишився і греків помилку визнав за краще католицької чистоти”*. На користь запозичення промовляє і те, що Я. Длугош для своєї хроніки використав свідчення *“Нової церковної історії”*, втім і при викладі *“руських сюжетів”*. До цього факту дослідники привернули увагу при розгляді інформації польського джерела про втечу візантійського імператора Олексія III Ангела (1153–1211) до князя Романа Мстиславовича після падіння Константинополя<sup>39</sup> – повний переклад уривка із ґрунтовними коментарями навів Олександр Майоров<sup>40</sup>.

Отже, звістка Я. Длугоша помилкова. Замість *“короля Русі”* його джерело насправді стверджує, що в 1309 р. посланці апостольської столиці відвідали сербського короля (короля Рашки).

Аналогічною виглядає ситуація і з фрагментом тексту Корнелія із Зандфліта. Бельгійські хроністи XV ст. для опису давніших подій неодноразово використовували відомості попередників – ця тенденція була загальною<sup>41</sup>. Корнелій виключенням не став, залучивши чималу кількість доступних йому матеріалів<sup>42</sup>. Проте встановити, звідки походить його звістка про візит папського посольства до Русі у 1308 р., непросто. Максимально близько до наведеного фрагмента, покликаною підтвердити переговори Юрія Львовича з папою Климентом V, наближаються відомості інквізитора Бернарда Гі (1261-1262–1331)<sup>43</sup>. Використати видання твору цього автора нам не вдалося, проте відповідний уривок зацитував італійський кардинал і відомий церковний історик Цезар Бароніус (1538–1607). Згідно з його свідченням, посольство папи Климента V відвідало правителя Сербії Стефана Уроша II Мілутіна:

*“Anno, inquit, Domini praetaxato 1308, milluntur nuntii et legati a papa frater Aegilius de ordine Praedicatorum... et procuratum Ordinis fratrum Praedicatorum et fratrum Minorum... ad regem Rasciae, qui prins ad papam suos nuntios destinarat, innuens quod volebat fidei et obedientiae Romanae Ecclesiae se submittere et subesse, et regnum suum ad hoc ipsum. Fueruntque praefati nuntii papae recepti a rege debito cum honore: finis tamen intentus nullus fuit, aut modicus subsecutus, quia ipse matris suae et fratris metu... nihil egit”*<sup>44</sup>.

<sup>38</sup> *Setton K. The Papacy and the Levant (1204–1571). – Philadelphia, 1978. – Vol. 1. – P. 165–166.*

<sup>39</sup> *Semkowicz A. Krytyczny rozbiór... – S. 203.*

<sup>40</sup> *Майоров О. Ангел в Галичі: чи міг візантійський імператор Олексій III відвідувати Романа Мстиславовича? // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2010. – Вип. 3. – С. 133–164.*

<sup>41</sup> *Vanderputten S. From Sermon to Science: Monastic Prologues from the Southern*

*Low Countries as Witnesses of Historical Consciousness (10<sup>th</sup> – 15<sup>th</sup> Centuries) // Medieval Narrative Sources: A Gateway into the Medieval Mind / Ed. W. Verbeke, L. Milis, J. Goossens. – Leuven, 2005. – P. 49–50.*

<sup>42</sup> *Balau S. Les Sources... – P. 606–618.*

<sup>43</sup> Останнє дослідження його біографії: *Théry J. Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui. – Paris, 2010.*

<sup>44</sup> *“Року, [Бернард Гі] каже, Божого перед 1308, послані нунції і легати папи,*

Схожість цього фрагмента з повідомленням Корнелія із Зандфліта про візит нунціїв до Галицько-Волинської держави 1308 р. вражаюча – вони майже ідентичні. До версифікації вдаватися не потрібно: на політику сербського володаря справді впливали його мати Олена Анжуйська (†1314) і старший брат Стефан Драгутін (†1316), який через хворобу зрікся влади на користь Стефана Уроша II Мілутіна ще в 1282 р., однак продовжував відігравати важливу роль при дворі<sup>45</sup>.

Отже, схема запозичення відомостей про відвідини папським посольством Галицько-Волинської держави в 1308 р. виглядає достатньо простою: Корнелій із Зандфліта переписав їх від Бернарда Гі (або, можливо, якогось іншого джерела з аналогічними даними), механічно замінивши Рашку на Русь. Не виключено, що про цю поширену у Середньовіччі назву Сербії він не знав, однак чув про існування Русі, яка на його час (XV ст.) була інкорпорована до Польщі і Литви.

Отже, на підставі аналізованих фрагментів можна дійти висновку про помилковість погляду про посольства Климента V до короля Юрія Львовича у 1308–1309 рр. Аналіз тогочасної політичної ситуації дає змогу припустити, що контакти з Апостольським престолом цілком вкладалися у русло політики короля Русі: прагнення зміцнити становище Галицької митрополії штовхало його до унійних переговорів як засобу дипломатичного тиску на Константинополь. З іншого боку, конкретні свідчення хроністів XV ст. про ці події (як давно відомий у науковій літературі фрагмент твору Я. Длугоша, так і віднайдена нотатка Корнелія із Зандфліта) не можуть вважатися доказами, адже ґрунтуються на помилці – в обох випадках замість Русі варто читати і розуміти Рашка (Сербія). Подібна підміна вже ставала причиною наукової дискусії<sup>46</sup>. Існування ж контактів між Юрієм Львовичем, володарем Галицько-Волинської держави, й Апостольським престолом на початку XIV ст. потребує ретельного дослідження і пошуку доказів.

*Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України*

брат Егілій з ордену домініканців... і прокуратори орденів домініканців та францисканців... до короля Рашки, який першим до папи своїх посланців відрядив, через них обіцяв віри та обряду Римської Церкви себе віддати й піддати, і за королівство своє [обіцяв] також. Прибулих згаданих нунціїв король прийняв з почеснями, однак врешті намірів не дотримав, бо сам за матері своєї і брата застереженням... нічого не зробив" (переклад – І. П.): *Caesaris Baroni. Annales Ecclesiastici* / Ed. A. Theiner. – Parisiis, 1871. – Т. 23. – Р. 421.

<sup>45</sup> Lazarević D. Teritirija kralja Dragutina // *Međupštinski Istorijski Arhiv Valjeva*. – 1990. – Glasnik 25. – С. 8–10.

<sup>46</sup> Ідеться про позначення Лева Даниловича титулом "короля Рашки" під час його перебування на весіллі у Потенбурзі в 1264 р. Докладніше див.: *Гарди Д.* Ким був "der kunic von Râzen" на весіллі герцога Бели, молодшого сина угорського короля Бели IV і Кунігунди Бранденбурзької, яке відбулося біля міста Pottenburg 1264 року // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2011. – Вип. 5. – С. 206–207.